

Az Órszentmiklósi Református Egyházközség története

Az 1526-os mohácsi vész utáni időszakban, a török megszállás idején a környék lakói értő figyelemmel és nagy odaadással fogadták az evangélium vigasztaló, erőt adó igéit.

Hogy kik voltak azok, akiknek ajkáról először hangzottak fel a környéken magyarul az evangélium vigasztaló igéi, nem tudjuk, mert az állandó nagy romlás közepette az iratok elvesztek. Többször kellett a templomot és a falut is újraépíteni.

Az első lelkipásztor, akinek a nevét ismerjük **Nagy-Eölvédi Mező Bálint** volt, aki 1629-ben képviselte a dunapataji zsinaton a kisszentmiklósi gyülekezetet.

1630-ban **Pesti P. János**,

1632-ben **Kis-Sarlahi János**,

1652-ben **Perecsényi János**,

1673-ban **Debreczeni Mihály** volt a falu lelkipásztora.

Debreczeni Mihályról tudjuk, hogy a falu titoktartása mentette meg attól, hogy őt is a pozsonyi vértörvényszék elé idézzék, ahonnan sok protestáns lelkész került börtönbe, vagy gályarabságra. Tanulságos szép példája ez a gyülekezet lelkipásztora iránt érzett szeretetének.

A török kiűzésekor a visszavonuló csapatok felgyújtották a falut. 1691-ben Kisszentmiklós helyett Pusztaszentmiklós néven említik. Az elmenekült lakosság hamarosan visszaköltözik, újjáépíti a templomot és az iskolát.

1700-ban kálvinista faluként említik. A Rákóczi-szabadságharc alatt szabadon folyt a gyülekezeti élet. 1713-ban lelkipásztorunkat **Ráckevei Istvánnak** hívták.

A szabadságharc bukása után az ellenreformáció elnyomása elérte Kisszentmiklóst is. Berkesi András váci püspökhelyettes 1719-ben erőszakkal elvetette a református templomot, a helybéli származású **Szentmiklósi János** lelkipásztort a váci börtönbe záratta, csak akkor engedte szabadon, amikor aláírt egy nyilatkozatot, hogy a váci Egyházmegye területén nem végez lelkészi szolgálatot. Berkesi Kisszentmiklósról és Váchartyánba egy ferences rendi szerzetest, Katona Pált küldött plébánosnak, a templomot és felszerelését neki kellett átadni, amiről a következő írás tanúskodik: *„Én, alább megírt recognoskálom, hogy minekutána Szentmiklósról az helvéticus Renden levő prédikátor kiküldtetett, és én helyette plébánossá rendeltetvén az templom kezemhez adatott, annak utána 1720. esztendőben die 8. Martii az Betsületes helység bírái és a Tanács a templomhoz tartozandó Jóságot ilyen Specificazio szerint rezignálva hozzám, úgymint egy Szőnyeget, két ön kannát, két ön tányért, egy fejér abroszt, és négy keszkenőt, melyek közül három Sellyem. Az, melly megnevezett eszközöket nemhogy elidegeníteném a templomtól, meddig ott leszek, sőt az Urak föméltóságú rendeléséből változások történnék, vagy ha még az Úr titkos ítéletiből valaha az Templom az Helvétius Renden lévő Atyafiaknak visszaadattassék, el nem viszem, hanem az ő kegyelmek vagy akihez illik kezéhez szolgálhatom. Melyek nagyobb bizonyosságára adom ezen contractuss leveletem. Anno 1720 martii 8. P. Paulus Katona plébánus. Coram Me Judice Joanne L. Stephano Jakab, Georgio Szombati, Joanne Balnir”.*

Feljegyezték, hogy 1720-ban négy szentmiklósi embert Pestre hurcoltak és börtönbe zártak, kettőt pedig pellengérré kötöttek, mert más faluba (Fótra, vagy Tótfaluba) mentek Igét hallgatni.

65 éven át templom, lelkipásztor és tanító nélkül volt a gyülekezet, csak a reggeli és az esti családi bibliaolvasás, éneklés, káté tanítás segített, hogy a gyermekek megőrizhessék atyáiktól örökölt keresztény hitüket.

Amikor Gödöllő 1744-ben engedélyt kapott templomépítésre, abból a faluból Kisszentmiklósról, ahol már 25 éve szünetelt a gyülekezeti élet, 12 református család adakozott az építkezésre, mert a

szívekben élt a szeretet és az együttérzés. „Legalább a gödöllőieknek legyen templomuk, ha már nekünk nincsen.”

1784-ben a türelmi rendelet hatálya a nagyon szegény, „kenyeretlen” Kisszentmiklósról is kiterjedt. Az ötvenhét református családból álló gyülekezet előbb Váchartyánhoz tartozott. Ott építettek közös erővel templomot, amelyre 29 család adakozott.

A XVI. század végi virágzó gyülekezet most egy maroknyi szegény, magára hagyott nyáj képét mutatja. Nagy a gyermekhalandóság, rövid az átlagéletkor. Az anyakönyv szerint az 1786-ban meghaltak életkora 33, 22, 10, 2, 6, 20, 20, 1, 21, 12 év, valamint három csecsemő. 1788-ban 1, 1, 2, 1, 6, 44 év és 2 csecsemő. Akkortájt született a mondás a környék falvairól „*Bársony Palota, selyem Fót, dimbes-dombos Mogyoród, gyümölcstermő szent Szada, kenyeretlen Szentmiklós*”.

1800-ban itt is és nálunk is megépült a templom, valamivel előbb az iskola is. 1817-től Váchartyán helyett Veresegyházhoz tartozott Kisszentmiklós, az ottani lelkész ellenőrizte a pénzügyeket és járt át a faluba évente ötször úrvacsorát osztani. Egyéb vasárnapokon a sűrűn cserélődő kántortanítók prédikáltak „könyv nélkül” a templomban.

Amikor 1819-ben Báthory Gábor dunamelléki református püspök meglátogatta a gyülekezetet, jó állapotban levő templomot, iskolát és rektorlakást talált. Megmaradt ebből az évből a presbiterek névsora is: Tenke János kurátor, Takáts András bíró, Takáts István, Balog Péter, Barsi János és György, Szűcs András és István, Vallus Mihály, Tóth Gergely és Sámuel, Szabó András. A gyülekezet újjászerveződése után csak 1820-ban volt az első konfirmáció.

1882-ben két okból is csökkent a gyülekezet létszáma: egyrészt megindult a kivándorlás első hulláma, sok talpraesett, életrevaló ember költözött ki Amerikába, másrészt egy német vándor prédikátor hatására baptista gyülekezet alakult a faluban.

1891-ben lett a gyülekezet önálló anyaegyház-községgé. Nem akarjuk tovább szépíteni a múltat, a század utolsó évtizedében ezt jegyezte be a lelkész az ottani anyakönyvbe: „*A kisszentmiklósiak marakodók, gögösek, irigyek, elöljáróikat nem becsülik, makacsok. Negyven évi lelkészi szolgálatom egyetlen nagy keserősége Kisszentmiklós. Rossz volt leánynak, vajon milyen lesz anyának?!*”

Az önálló gyülekezet első lelképásztora **Szabó Lajos** volt 1891-1900-ig. Nyugdíjazása után egy ideig kihelyezett segédlelkészek szolgáltak a gyülekezetben (Szakács Albert 1901, Begedi L., Nagy Vince, Körtvélyessy Zoltán 1902). Őket követte **Sáfár Béla** (1903-tól 1914-ig), aki nagy darab, erős hangú, jó megjelenésű, életvidám férfi volt. Népszerű volt a faluban.

Utódja **Dávid Lajos** (1914-1917), elődjénél fiatalabb volt, de hozzá hasonló életmódot folytatott.

Olasz Sándor (1917-1924) az evangéliumot nem csak hirdető, hanem aszerint élő ember volt, aki komolyan vette az ifjúsági munkát, szívesen tanított lelki énekeket. A többség azonban elégedetlen volt halk szavú igehirdetésével, ő Ápokára költözött.

A leghosszabb ideig **dr. Sikó Zoltán** (1925-1937) vezette a gyülekezetet. Ő a helybeli takarékpénztár igazgatója is volt, ő építette a ma látható templomot. A hajót teljesen lebontották, a tornyot megmagasították. Szolgálatát meg-meg szakította a sok szanatóriumban eltöltött idő, amikor egymást váltó segédlelkészek helyettesítették. Az öreg parókia folyosójának elejére épített irodát a takarékszövetkezet. Ebből lett később a lelkészi hivatal. Itt laktak a segédlelkészek is. Sikó Zoltán lelképásztor tekintélyes, rendet tartó, kálvinista elveket valló lelkész volt. Szót értett a helybeli polgárokkal, alatta erősödött, sőt talán egy kissé elbizakodottá vált a gyülekezet. Özvegye és két fia maradt utána, a Nyíresen laktak. Akkoriban a vasútállomás és a templom közötti távolság felénél kezdődtek a házak, az ő otthonuk az első ház volt a vasút felől. Később is sokszor adtak helyet családi bibliaóráknak.

Sikó Zoltán halála után egy év telik el vitákkal, mire egyik volt segédlelkésze, **Herczeg László** 1940-ben elfoglalhatja hivatalát. A vita forrása az volt, hogy a lelkész egyben a hitelszövetkezet

elnöke is. A bíró és a kurátor mást, a pénzügyekhez kevésbé értő embert szeretett volna hitelszövetkezeti elnöknek. A „szegények” szavazatával, egyetlen voks többséggel lett lelkész Herczeg László. Türelme, jó kapcsolata a fiatalsággal sokat enyhített a gyülekezet megosztottságán. Sok szép lelki éneket tanított, azóta hagyomány a gyülekezetben a Halleluja énekeinek rendszeres éneklése.

1944 novemberében Herczeg László meglátogatta Budán lakó hűgát, hogy egy kacsát vigyen neki. Mint később kiderült, az utolsó vonattal ment el, visszajönni már nem tudott. Közben a város közelébe ért a harc. Őrszentmiklós és Fót között sokáig állt a front, a Fót előtti hegy komoly akadályt jelentett az orosz csapatoknak. Herczeg Lászlót Buda elfoglalása után az utcáról vitték el „egy kis munkára”. Románia keleti határán, Foksani gyűjtőtáborában halt meg tífuszban. Hazakerült fogolytársai jó bizonyosságot tettek róla, utolsó leheletéig lelkészként szolgált közöttük, igével, imádsággal vigasztalta bajtársait. A falut 1944. december 8-án szállták meg az oroszok. Elvitték a két templomi kocsz kályhát és az egyházi iratokat. A Veresegyházon lévő 1785-ösön kívül két anyakönyv maradt csak meg, ezeket a gondnok rejtette el. Aknatalalat érte a templomot, egy kéménye ledőlt, a palatető megrongálódott.

A községben több egyházi intézmény működött: özvegy papnék otthona, a missziós testvérek iskolája és egy kicsi árvaház. Az özvegy papnék otthonának 1944-től Szintai István, egy a csapatától elszakadt tábori lelkész volt a vezetője. Amikor híre ment Herczeg László eltűnésének, átvette a gyülekezeti szolgálatot és beköltözött a parókiára. Anyagiassága az özvegy papnék otthonának felosztása sok vita forrása lett. Gazdálkodott, rádiót javított, üzletelt. A gyülekezet szeretetét nem sikerült elnyernie, ezért 1948 tavaszán távoznia kellett. Soltra került vallásoktató lelkésznek.

Isten kegyelmes volt az őrszentmiklósi gyülekezethez, amikor a Felvidékről tízezerrel telepítették ki a lakosságot, a községbe került az ottani missziói munka nagy egyénisége, **Nehézy Károly**, akit először az özvegy papnék otthonában szállásoltak el. Vele érkezett munkatársa, Salga Jenő is, aki később gyülekezetünk presbitere lett. Nehézy Károly lelképásztor jól értett a falusi emberek nyelvén. Meghökkenően érdekes hasonlatai, egyszerű szavai megragadták az embereket és az országos lelki ébredésbe Őrszentmiklós is bekapcsolódott. Számptalan kedves anekdota őrszi emlékét. Nehéz időket élt át korábban a Felvidéken is, hiszen meg kellett érnie az általa alapított árvaház megszűntetését, de itt sem került könnyebb helyzetbe. Akkor történt az egyházi iskolák államosítása és nem csak az iskolaépületeket, hanem azokat a földeket fel kellett „önként” ajánlani az államnak, amelyek bevétele korábban biztosította a lelkész és tanító megélhetését, valamint a templom, a parókia és az iskola fenntartását. Nálunk az iskolaterem egybe volt építve a parókiával, hogy ezt ne vegyék el, helyette a körforgalomnál nemrég lebontott diakónus épületét adta oda az egyház az állami iskola céljára. Emellett a régi iskolaterem összes ajtaját és ablakát is oda kellett adni. A nehézségek ellenére Nehézy Károly összetartotta a gyülekezetet, amennyire a gyülekezet erejéből tellett, rendben tartotta a templomot és a parókiát. 1959-ben nyugdíjba vonult, itt van eltemetve, köztünk élnek leszármazottai is. *(Kántor Ervin lelképásztor kutatása alapján.)*

Nehézy Károlyt követték: Kántor Ervin (1959-1991), Fekete Péter (1992-1996), Szabó Gábor Ferenc (1996-2021), Kovács Tamás (2021-).

Kántor Ervin rövid élettörténete: 1922-ben született, édesapja építész volt, heten voltak testvérek. A négy elemi után a Lónyai utcai Református Fiú Gimnáziumba írták be szülei. Tízennégy éves korától kezdve minden nyarat végigdolgozott, az apja által épített házaknál segített. A budapesti teológián végezte tanulmányait. 1945 februárjában házasságot kötött. A háború alatt tábori lelkészként szolgált, később kitelepítették menyasszonyával együtt, végül Németországban elvégezte a heidelbergi egyetemet. Onnan visszatérve 1948-ban Tahitótfalun kapott segédlelkészi beosztást, 1952-ben Pécelre helyezték át. 1959-ben került Őrszentmiklóstra.

1959-től Kántor Ervin lelkipásztor több mint 30 évig szolgált gyülekezetünkben. Ez alatt az időszak alatt szórta a magot és jött az aratás is. Őt lelkipásztort nevelt egyházunknak, valamint két gyermek felneveléséről gondoskodott. Ervin bácsi és kedves felesége, Gizike néni jól ismerték a gyülekezeti tagokat, a családlátogatás, a sok kirándulás, az imaheti alkalmak, a gyermek műsorok áldássá váltak a gyülekezet számára. A helyi gyermekotthon és a gyülekezet kapcsolata szoros volt.

1970-ben Órszentmiklós és Vácbotyán község egyesült Órbottyán néven. Gyülekezetünk neve megmaradt Órszentmiklósi Református Gyülekezetnek.

Fekete Péter, az órbottyáni Református Gyermekotthon intézetvezető lelkésze 1992-ben Kántor Ervin tiszteletes úr nyugdíjba vonulása után elvállalta az órszentmiklósi gyülekezetet. 1959-ben Hajdúböszörményben született. Szülei nemcsak szeretettel fogadták, hanem hitben nevelték őt testvéreivel együtt. Tizennégy éves korában nővére munkahelyén ismerte meg a fogyatékkal élők sorsát és határozta el, hogy gondozásuknak szenteli életét. Tizenhat évesen érezte lelkileg elég erősnek magát arra, hogy az építőipari szakközépiskolát otthagya elkezdjen felkészülni hivatására. Egyszerre tanult levelező tagozaton diakónusnak Debrecenben, végezte a gimnáziumot Miskolcon, az egészségügyi szakközépiskolát Pesten és dolgozott Sajómercsén fogyatékosok között. 1980-tól végezte a református teológiát, de már 1983-ban segédlelkészkedni kezdett tanulmányai mellett. Lelkészsé szentelése után 1986-tól a Déli-pályaudvar 200-300 hajléktalanjának testi-lelki gondozását végezte orvos-pszichológus felesége segítségével. Az év novemberében budapesti munkatársakkal otthont alapított Ráckeresztúron deviáns fiatalok gondozására.

Újabb két év Debrecen nyomornegyedében, a rászorulóknak szolgálatában – miközben Erdély és otthona között ingázva – sokszor a lebukás határán segítette, mentette határon túli testvéreit.

Az 1997-es év végétől új feladatok elvégzésére küldi őt az Isten: az órbottyáni Református Gyermekotthon vezetését vállalja el. *„az 1989-ben az órbottyáni intézet súlyos beteg igazgatónője Juhász Zsófia kért fel, hogy lépjek örökébe”* – emlékszik. *„Látogatásaimkor láttam a körülményeket de úgy éreztem, ha Isten erre a feladatra elhívott, vállalnom kell a szolgálatot. Pályázatomat az egyház elfogadta, s feleségemmel és három kiskorú gyermekemmel a várost elhagyva 1989 végén beköltöztünk a kis szolgálati lakásba.”*

Akkoriban a kastély romos állapotban volt és a korábban holland segítséggel felhúzott pavilonban, és a lóistállóban 100 gondozott és nagyszámú ápoló zsúfolódott össze embertelen körülmények között. Fekete Péter fáradtságot nem ismerve azonnal bevetette magát a munkába. Hazai és külföldi segítségeket hajtott fel, többek között felkutatta és anyagi segítségre kérte a birtok megvásárlóját, Kovács István teológus professzort 1928-ban támogató Rothermeri unokáját Párizsban. Terveket készített az egész komplexum felújítására és bővítésére. Für Lajos honvédelmi minisztertől kiskatonákat kért a munkára és az 1990-től folyamatosan érkező romániai menekültekkel együtt megfeszített munkába kezdtek. E munkának eredménye lett.

Felépíttette az új fiúotthont, a szolgálati lakást, széppé tette a kastélyt és az udvart, közben végezte a lelkigondozást az egész otthon területén. A dolgozók felkereshették problémáikkal, senkit sem utasított el. Az alkohol rabságában szenvedőket – akiknek élete az ő bizonyágtételének hatására változott meg – munkatársaivá tette. Sokszor visszaéltek jóindulatával, de ő kész volt mindig megbocsátani. Nem nézte hányadszor tér vissza szállást kérni az intézetbe. Sokszor kérdezték tőle, miért fogad valakit annyiszor vissza. Ő csendesesen annyit mondott: Isten hányszor bocsátott meg nekünk. Szolgálatában vezérigéje volt: *„Mindenre van erőm a Krisztusban, aki engem megerősít.”* Fil 4:13.

Fáradhatatlanul végezte a gyülekezet külső és belső építését. Tataroztatta a templomot, kialakította annak gázfűtését, nevéhez fűződik az új parókai (egyben gyülekezeti ház) építtetése is. Isten lelkének segítségével mindeközben egybekovácsolta a szétszóródó gyülekezetet. 1994-ben saját

ügyének tekintette a település 650. évfordulójának megünneplését. Temérdek munkája mellett arra is volt figyelme és ereje, hogy törődjék a falu közösségét megtartó hagyományokkal. Kapcsolatot ápolt más gyülekezetekkel, egészségügyi otthonokkal. Ő maga kezdeményezte a Szentmiklós Szövetség létrejöttét: meghívta községünkbe egy találkozóra Magyarország és a határon túli területek minden, Szent Miklós nevét viselő településének képviselőit. Ennek a szövetségnek, amely ma is létezik ő volt az első elnöke.

1995 augusztusában az értelmi fogyatékosok nemzetközi konferenciájára készült, de az összegyűjtött anyagot betegsége miatt már nem tudta elvinni. Betegsége alatt is szolgált és dolgozott a gyülekezetben épp úgy, mint a szeretetotthonban. Igehirdetésében elmondta: „*Isten megállított, szinte kezébe vett*”. Nem zúgolódtott betegségében, hanem Istentől fogadta el a próbát, szenvedést. Több műtéten esett át. Mindig erőt jelentettek a drága ígék, és hitében erősítette kedves Halleluja éneke is: Jézus engem megtalált.

„Iszonyatos fájdalmak között arra gondoltam, hogy Jézus Krisztus még nagyobb sebet kapott az egész világért. Mindig jobb csonkán bemenni az Isten házába, mint hitetlenül várni. Nem tudom, hogy meddig élek, de hiszem, hogy az Ő akarata nélkül nem történhetik semmi.”

Utoljára 1996. június 23-án szolgált II. Kor. 10:7-11 alapján. Ebből idézünk egy részletet: „*Pál apostol ugyanúgy áll a gyülekezetben, mint én, gyengén. De ne erre a testre figyeljete, hanem kitágított látásként az Új Jézus Krisztusra! Te mit látsz ma? Mit láttál a mai csendességben? Láttad-e Jézus Krisztust? Ha látod őt, akkor soha nem csüggedsz el. Arra törekszik a világ, hogy tekinteted vedd el Róla – de vigyázz, mert akkor elsüllyedsz. Ha nem jól sáfárkodunk, akkor azt is elveszi Isten, amit adott, de az erőtlent mindig megáldja. Ezt én is megtapasztaltam. Hiszen elvette Isten az erőmet, azt mondta, ezentúl annyi lesz, amennyit én adok. Péter le kell tenni a szolgálatot! Adjad Urunk, hogy az ördög ne tudjon rombolni!*”- könyörgött Urához Fekete Péter.

Fekete Péter halála után **Szabó Gábor Ferenc** lett gyülekezetünk pásztor.

Szabó Gábor Ferenc 1958-ban született, édesapja is református lelkész volt. Általános iskoláit Szokolyán, a gimnáziumot Vácott végezte. A teológiát 1982-ben végezte el. Első éves teológusként járt először Órbottyánban, diakóniai gyakorlaton a gyermekotthonban. Salamonné Kaincz Erzsike tanította be, hogyan kell gondozni a súlyos osztály ápoltságait. Az első nap után még azt hitte, nem lesz ereje folytatni, de két hét után, amikor véget ért a gyakorlat, sírva búcsúzott el. Nyaranta visszatért teológus barátaival az intézetbe segíteni. Itt ismerte meg feleségét, Julikát, akivel 1982-ben házasodtak össze. Az idők folyamán négy fiú gyermekük született.

A lelkész diploma megszerzése után Komlóra került segédlelkésznek, majd Jászkarajenőn kapott önálló munkát. 1990-ben a tabajdi gyülekezet hívta meg lelkésznek, majd 1990-ben lett az Őrszentmiklói Református Gyülekezet lelkipásztor. Nehéz volt megbirkózni a gyülekezet által nagyon szeretett, fiatalon elhunyt előd emlékével.

A testvérek közvetlen személy szerinti megismerésére a legjobb alkalomnak a gyülekezeti kirándulásokat tartja, amikor van idő és lehetőség a hosszú beszélgetésekre. Szabó Gábor tiszteletes úr vezette be a gyülekezetünkben a nyári evangelizációs gyermekhetet, mely az évek során annyira népszerűvé vált a faluban, sokszor kicsinek is bizonyult a parókia. Szabó Gábor a határon túli gyülekezetekkel is fenntartott kapcsolatokat: az erdélyi Krasznahorváti és a Kárpátaljai Nagyszőlősi, majd Badalói szószéken hirdette az ígét. Szabó Gábor Ferenc kérelmezte nyugdíjazását 2021 nyarán.

A megüresedett lelkészi állásra körültekintő, gondos keresés után 2021. szeptember 5-én egyhangúlag **Kovács Tamás** lelkipásztort választotta meg a gyülekezet. Az öttagú mosolygós lelkészcsalád folyamatosan átvett minden igei, istentiszteleti, gyülekezeti szolgálatot. Az első évüket a megismerkedésre fordították, hogy azután imádságos szívvel további terveket tudjanak

készíteni a jövőre nézve. Ehhez adjon Tiszteletes Úrnak és Tiszteletes Asszonynak sok erőt, Istentől gazdagon megáldott bölcsességet.

(Pl. 2/6) „Mert az Úr ad bölcsességet, az Ő szájából tudomány és értelem származik”.

Szemelvények 70 éves templomunkról

650 éves településünkön a török időkben, a magyarországi reformáció hőskorában épülhetett az első templom. Hogy ez pontosan hol állt, arról nincs információnk. A feljegyzésekből csak annyit tudunk, hogy 1719-ben az ellenreformáció idején elvették, katolizálták. Nem azonos a mostani katolikus templommal, az később épült barokk stílusban.

A református gyülekezet csak lassan erősödött meg annyira, hogy 1800-ban a meglévő parókia mellé a mostani helyre egy új, egytornyos kis templomot tudott építeni. Ezt nőtte ki a gyülekezet annyira, hogy 1936-ban dr. Sikó Zoltán lelkeszsége idején belevágtak református templom építésébe.

Az eredeti templom homlokzata szimmetrikus volt, tornya alacsonyabb volt a mainál és középen helyezkedett el. Az építész ötlete volt, hogy a tornyot tartsuk meg, a nagyobb főhajóhoz mérten magasítsuk meg, és ne középen, hanem a templom sarkán helyezzük el, így nagyobb udvara marad a parókiának. A torony tehát több mint 200 éves, magassága a csillagig 25 méter, ha felmegyünk a harangokhoz még kivehető, milyen magas volt az eredeti építmény. A templom összes többi része lebontásra került. Az új templom belső tere 7 méter magas lett, 300 ülőhely van benne.

Sikó Zoltán már beteg volt, mikor az építkezés megkezdődött. Ennek ellenére nagyon odafigyelt a munkára. Feljegyezték, hogy egy már elkészült lépcsőt szétveretett és újra megcsináltatta, mert nem volt megelégedve a minőségével. Katolikus testvérek is segítettek az építkezésnél. Minden család gazdálkodott akkoriban, minden gazdaságban tartottak lovakat, szekerekkel szállították az építőanyagot. Tragikus eset is történt az építkezésen. Marinkásék 5 év körüli kisfia az egyik szekér küllői közé dugta a fejét. A hajtó nem vette észre és elindult. A kisfiú csigolyája eltört, egy nap múlva meghalt.

A templom néhány hónap alatt elkészült. Padjait egy gödi asztalos készítette. Két kéményt is építettek, amelyekbe két kokszkályhát kötöttek be. Nagy szó volt ez akkoriban, mert kevés templom volt csak fűthető az országban. A kis, szegény gyülekezettől nagy erőfeszítést igényelt az építkezés, forrásai egy időre kimerültek. Így történt, hogy a templom ablakainak keretei festetlenek maradtak. A háború, majd a háború utáni ínség és anyagihiány hosszú időre lehetetlenné tette ennek a munkának a befejezését.

1960 körül került sor az ablakkeretek lefestésére, de bizony sok helyen olyan korhadt volt a fa, hogy az ujjunkat is bele lehetett nyomni. Egy hartyáni mester ötlete volt, hogy tegyünk egy másik fémkeretes ablakot a régi elé, ami megvédi a régi ablakot és sokat segít a hőszigetelésben is. Elvállalta a munkát és hitelbe legyártotta az ablakokat, mert tudta, hogy a gyülekezetnek nincs pénze. A gyülekezet nem maradt sokáig adósa, egyik héten szombaton hozta el és támasztotta a falhoz az új ablakokat, a következő héten vasárnap már összegyűlt a pénz, ki volt fizetve a munka.

A háború alatt a templomot aknatalálat érte, az egyik kémény ledőlt, a kályhákat az elvonuló orosz csapatok magukkal vitték. A háború utáni ugyancsak kemény időkben az egyházakat érő retorziók mellett csak a legszükségesebb javításokra volt lehetőség: a tetőn az aknatalálat helyén sebtében befoltozták, de a kéményt nem építették újra. A templom jó időben mindig tele volt, aztán novembertől márciusig csak a 30 legkitartóbb ember látogatta az istentiszteleteket. Fűteni kellett volna! Egyszer Salga Jenő presbiter, az iskola igazgatóhelyettese, aki még Nehézy Károllyal

menekül ide a felvidékről, odament Kántor tiszteletes úrhoz és megsúgta, hogy van az iskola folyosóján két leselejtezett Meidinger-féle köpenyes kályha, ócskavasnak fogják elvinni. A tiszteletes úr gyorsan bement az igazgatóhoz, felajánlotta, hogy megvennie. Kétszáz forintért sikerült megkapni és a közel lakó testvérek lovas kocsival még aznap a templomba vitték a kályhákat. Madarász László kőműves gyorsan felhúzta a hiányzó második kéményt és a januári ökumenikus istentiszteleten már fűtött templom fogadta a vendégeket. A presbitérium 10 mázsa szenet szavazott meg a templom fűtésére. Akkoriban csak berentei szenet lehetett kapni, ami arról volt nevezetes, hogy egy vödör szénből két vödör salak jött ki. Szombat déltől vasárnap délutánig fűtöttünk, éjjel a tiszteletes úr háromszor kelt fel, hogy kisalakozza a kályhákat és tegyen a tűzre.

Később holland adományból modernizáltuk a fűtést. Amikor 1972-ben Kántor Ervin családotól Németországba és Hollandiába látogatott, vitt magával fényképeket és egy mozgófilmet, hogy bemutassa a gyülekezet életét. *„A film egyik jelenetében éppen a kályhát raktam. Amikor ezt a holland testvérek meglátták, elhatározták, hogy pénzadománnyal segítenek.”* (Nagyon kellett vigyázni a szabályos valutakezelésre: Ordass Lajos evangélikus lelkészt 100 dollár külföldi adomány otthontartása miatt zárták 2 évre börtönbe.) Ebből a holland adományból lett egy olajégő. Olajtartályt is vettünk, a templomot istentiszteletek alatt hőlégbefúvással fűtöttük. Az orgona mögötti falon még látható az egyik ilyen légszűrő. Az istentiszteletek idején kívül az olajégő a parókia meleg víz ellátását biztosította.

Az orgonát még a régi templomból tartottuk meg, utolsó teljes felújítása 1985-ben volt, Moravcsik Vilmos váci orgonaépítő végezte. Azóta cseréltük a fűjtató motorját, de kisebb javításokra, hangolásra már újra szükség lenne.

A templom külső festését utoljára 1991-ben végeztük el. Belső renoválása, a gerendák javítása, a tetőszerkezet felújítása 1992-ben történt. A rá következő évben lebontottuk a 200 évesnél öregebb parókiát és ugyanebben az évben szerkezetkész állapotba hoztuk a mai épületet. 1994-ben a község 650. évfordulója alkalmából Gombos Miklós harangöntő mester egy harmadik harangot ajándékozott a templomnak. A hagyományos réz-ön ötvözetből 6 hónapon át készült, 56 kg-os kis harang a zenei ABC H hangján szólal meg.

A templomba gáz hőszigetelést szereltettünk fel. 2003-ban a templom falának talajvíztől való szigetelését oldottuk meg. 2005-ben új kerítést és járdát építettünk, a református iskola államosítása miatt kapott kárpótlás felhasználásával bitumenes zsindellyel fedtük át a templom tetejét. A legújabb örömünk: Kurucz János adományából térburkoló kővel van kirakva a templom előtti járdaszakasz. Elmondhatjuk, hogy ez a gyülekezet soha nem kért pénzt, segítyt másoktól. Minden saját erőből készült. De, mit is mondok?! Ne tévesszük szem elől a Példabeszédek 10:22 üzenetét: *„Az Úr áldása gazdagít meg, a gyarapodást nem lehet erőltetni.”* Köszönjük Istennek, hogy az őrbottyáni reformátusoknak lehetősége és áldozatkészsége van arra, hogy templomunk szép rendben nézzen a további évtizedek elé! A gyülekezet egy nagy család - így kell tenni a dolgunkat.

Forrás: Kántor Ervin lelkipásztor visszaemlékezései a 2006 előtti évekről.